Sadržaj

UVOD 1

O ovoj knjizi 1
(Ne)osnovane pretpostavke 3
Ikone korišćene u ovoj knjizi 3
Posle ove knjige 4
Kuda dalje 4

DEO 1: POČETAK SA KINESKIM JEZIKOM 5

POGLAVLJE 1: **Osnove kineskog: govorni jezik** 7
Kineski dijalekti 8
Pīnyīn izgovor: Beijing, ne Peking 9
Osnovni kineski glasovi 10
Inicijali 11
Finali 12
Četiri glasa 13
Idiomi i popularni izrazi 15

POGLAVLJE 2: **Pisana reč: provera kineskih znakova** 19
Proučavanje piktograma, ideograma i šest pisama 20
Kineski radikal: nekoliko naznaka o značenju znaka 21
Praćenje pravila redosleda poteza 22
Pravilo 1 22
Pravila 2 do 9 23
Gore, dole ili sa strane? Dešifrovanje smera znaka 24
Tradicionalni naspram pojednostavljenih znakova 25
Korišćenje kineskog rečnika ... bez alfabeta! 26

POGLAVLJE 3: **Osnove kineske gramatike** 29
Imenice, članovi i pridevi 30
Imenice 30
Određeni nasuprot neodređenih članova 34
Pridevi 35
Osnove glagola, priloga, negacija i posesiva 36
Glagoli 36
Prilozi 41
Bù i méiyǒu: potpuna negacija 41
Izražavanje posesivnosti pomoću člana de 43
Postavljanje pitanja 43
Upitni član ma 43
Da/ne pitanja koristeći bù između ponovljenih glagola 44
Upitne zamenice 44

POGLAVLJE 4: **Počnimo sa osnovnim izrazima** 47
Upoznavanje 48
Upoznavanje sa drugima 48
Predstavljanje prijatelja i porodice 48
Pitanje ljudi za njihova imena 49
Pozdravljanje i ćaskanje 51
Obraćanje novim prijateljima i strancima 51
Razgovor tokom dana 52
Razgovor o vremenu 55
Saznajte odakle su ljudi 57
Primanje (odbijanje) komplimenata 59
Opraštanje 59

POGLAVLJE 5: **Brojevi, vremena i mere** 61
Kineski brojevi 62
Brojevi od 1 do 10 62
Brojevi od 11 do 99 63
Brojevi od 100 do 9.999 64
Brojevi od 10.000 do 100.000 i dalje 64
Šta je sa polovinama? 65
Redni brojevi 65
Pitanje koliko ili koliko mnogo 65
Kazivanje vremena 66
Pitanja za vreme i izražavanje vremena 66
Preciziranje doba dana 67
Pamćenje datuma: korišćenje kalendara i navođenje datuma 70
Dani u nedelji 70
Imena meseca 71
Navođenje datuma 72
Proslava kineskih praznika 74
Težine i mere 75

POGLAVLJE 6: **Razgovor o kući** 79
Opuštanje kod kuće 79
Potraga za stanom 80
Uređenje vašeg novog stana 82
Uređenje prostorija u stilu feng šuia 83
Spavaća soba 84
Kupatilo 85
Kuhinja 85
Dnevna soba 86
Podrum 87
Tavan 88

DEO 2: KINESKI U AKCIJI 91

POGLAVLJE 7: **Osnovni razgovori** 93
Uspostavljanje veze 93
Postavljanje jednostavnih uvodnih pitanja 96
Ćaskanje o porodici 96
Vođenje neobaveznog razgovora na poslu 98
Razgovor o tome gde živite 101

POGLAVLJE 8: **Obedovanje van kuće i kupovina namirnica** 103
Sve o obrocima 104
Utoliti glad 104
Sedenje za stolom i vežbanje pravilnog ponašanja za stolom 105
Upoznavanje sa kineskim kuhinjama 107
Obedovanje van kuće 107
Razumevanje šta je na meniju 109
Naručivanje i razgovor sa konobarima 116
Uživati u dim sumu 117
Pronalaženje toaleta 119
Završavanje obroka i plaćanje računa 119
Sav taj čaj 120
Kineska hrana za poneti 121
Pravljenje poređenja 121
Koliko košta ono hiljadugodišnje jaje? 122

POGLAVLJE 9: **Kupovina na lak način** 127
Odlazak u prodavnice 128
Dobijanje onoga što želite u robnoj kući 130
Samo razgledanje 131
Traženje pomoći 131
Kupovina odeće 133
Koja je vaša veličina? 133
Poređenje kvaliteta: dobro, bolje, najbolje 135
Poređenje dva predmeta 136
Šta nosite? Chuān nasuprot dài 138
Pitanja o boji i materijalu 139
Kupovina drugih predmeta 140
Potraga za antikvitetima 140
Dobijanje dobre cene i plaćanje 142
Pregovaranje o cenama na noćnoj pijaci 142
Plaćanje za vašu kupovinu (ili zahtevanje povraćaja novca) 143

POGLAVLJE 10: **Istraživanje grada** 145
Prisustvovanje predstavi 145
Istraživanje različitih vrsta muzike 146
Kupovina karte 147
Pitanje da li je neko nešto uradio 148
Istraživanje muzeja i galerija 149
Poseta istorijskim mestima 150
Odlazak u bioskop 152
Obilazak barova i klubova 154

POGLAVLJE 11: **Telekomunikacije** 157
Upoznavanje sa telefonskim terminima 157
Mobilnost mobilnih telefona 159
Obavljanje telefonskog poziva 159
Pozivanje prijatelja 160
Pozivanje hotela i poslovnih mesta 161
Pozivanje klijenta 162
Izvinite, trenutno ne mogu da se javim na poziv 164
Slušanje poruka koje vam ljudi ostavljaju 164
Snimanje i razumevanje pozdravnih poruka 164
Ostavljanje poruka 165
Provera vaše e-pošte 167
Odlazak na internet 168
Veliki zid... zapravo zaštitni zid 169

POGLAVLJE 12: **Kineski u školi i na poslu** 173
Odlazak u školu 174
Škole i pribor 174
Nastavnici i predmeti 175
Ispiti i semestri 176
Diplome i zvanja 177
Smeštanje u vašu kancelariju 177
Vođenje sastanka 180
Zakazivanje i planiranje sastanka 181
Početni pozdrav 181
Početak sastanka 183
Održavanje prezentacije 184
Završetak sastanka 185
Diskusija o poslovanju i industriji 186

POGLAVLJE 13: **Rekreacija i aktivnosti na otvorenom** 191
Imenovanje vaših hobija 192
Istraživanje prirode 194
Otkrivanje vaše umetničke strane 196
Osnivanje benda 197
Igranje u timu 198

DEO 3: KINESKI NA PUTOVANJU 203

POGLAVLJE 14: Planiranje putovanja 205
Razgovor o periodu putovanja 205
Proslava kineskih praznika 206
Gde idemo? Odlučivanje o destinaciji 208
Pasoši i vize: Ne krećite od kuće bez njih 211
Pakovanje za putovanje 212
Angažovanje turističke agencije 213

POGLAVLJE 15: Razumevanje novca 217
Upoznavanje sa kineskom valutom 218
Rénmínbì (RMB) u NRK 218
Xīn Táibì na Tajvanu 219
Hongkonški dolari 219
Singapurski dolari 219
Razmena novca 220
Trošenje novca 222
Korišćenje gotovine 223
Plaćanje karticom 224
Obavljanje bankarskih poslova 225
Isplate i uplate 225
Pristupanje bankomatu 227
Saveti o davanju bakšiša 227

POGLAVLJE 16: Putovanje po Kini 231
Kretanje po aerodromu 231
Prolazak kroz šalter za prijavu 232
Ukrcavanje na vaš let 234
Prolazak kroz carinu 235
Kretanje po gradu 238
Zaustavljanje taksija 238
Ulazak u autobus 241
Vožnja železnicom 243

POGLAVLJE 17: Pitajte za pravac 247
Izbegavajte 20 pitanja: samo pitajte „Gde?“ 247
Izgovor năr nasuprot nălĭ 249
Kako pitati za pravac 250
Razumevanje odgovora na pitanja „gde“ 250
Izražavanje udaljenosti (vreme i prostor) sa lí 253
Korišćenje rednih brojeva za pojašnjenje referentnih tačaka 255
Određivanje strana sveta 255

POGLAVLJE 18: **Pronalaženje mesta za boravak** 259
Rezervisanje sobe 260
Prijavite se pre nego što odete na bazen 263
Korišćenje hotelskih usluga 265
Računanje na pogodnosti 265
Rešavanje problema 266
Odjavljivanje pre odlaska 269

POGLAVLJE 19: **Snalaženje u hitnim slučajevima** 273
Pozivanje u pomoć u trenucima potrebe 273
Primanje medicinske nege 274
Odlučivanje da li treba posetiti lekara 275
Opisivanje zdravstvenih tegoba 276
Razgovor o vašoj medicinskoj istoriji 280
Postavljanje dijagnoze 281
Lečenje za bolje zdravlje 283
Pozivanje policije 284
Dobijanje pravne pomoći 284

DEO 4: SVE SAME DESETKE 287

POGLAVLJE 20: **Deset načina da brzo naučite kineski** 289
Slušajte kineski govor 289
Pogledajte predstavu Beiđing opere 290
Kuvajte sa vokom 290
Kupujte namirnice u kineskoj radnji 290
Pretražujte internet 291
Gledajte kineske filmove i serije 291
Razmenjujte časove jezika 291
Steknite kineske prijatelje 291
Proučavajte kinesku kaligrafiju 292
Budite radoznali i kreativni 292

POGLAVLJE 21: **Deset stvari koje nikada ne treba raditi u Kini** 293
Nikada olako ne prihvatajte kompliment 293
Nikada ne činite da neko izgubi obraz 294
Nikada se ne ljutite u javnosti 294
Nikada se ne obraćajte ljudima prvo njihovim ličnim imenom 294
Nikada ne uzimajte hranu pogrešnim krajem štapića za jelo 295
Nikada ne pijte alkohol bez prethodnog nazdravljanja 295
Nikada ne dozvolite da neko drugi plati račun bez borbe 295
Nikada se ne pojavljujte praznih ruku 296
Nikada ne prihvatajte hranu, piće ili poklone bez prethodnog odbijanja nekoliko puta 296
Nikada ne shvatajte prvo „Ne, hvala“ doslovno 296

DEO 5: DODACI 297
DODATAK A1: **Kinesko-srpski mini rečnik** 299
DODATAK A2: **Srpsko-kineski mini rečnik** 315
DODATAK B: **Kineski glagoli** 331
DODATAK C: **Ključ za odgovore za Igre i zabavu** 335
INDEKS 341

Uvod

Globalizacija je učinila poznavanje drugih ljudi, kultura i jezika ne samo poželjnim već i neophodnim u 21. veku. Uz pomoć Interneta i mnoštva društvenih mreža koje rastu vrtoglavom brzinom, dopiranje do nekoga na drugoj strane sveta postalo je lako kao klik mišem, korišćenje pametnog telefona ili korišćenje RenRena (kineski ekvivalent Facebooka) ili Weiboa (kineski Twitter). Ipak, ništa ne može da nadmaši uzbuđenje susreta licem u lice s nekim ko dolazi s druge strane sveta i govori svojim jezikom. Komunikacija u sajber prostoru nije ni blizu tome.

Bilo da ste neumorni putnik, idete u inostranstvo zbog posla, studirate u inostranstvu, usvajate dete, zainteresovani ste za posete Kineskoj četvrti, sklapate prijateljstvo sa kineskim kolegom iz razreda ili sa posla, ili ste jednostavno radoznali o Kini, *Kineski za neupućene,* 3. izdanje, može vam pomoći da se upoznate s dovoljno kineskog da vodite pristojan razgovor o bilo kojoj temi. Naravno, nećete odmah postati napredni govornik, ali ova knjiga vam pomaže da pozdravite stranca, kupite avionsku kartu, razgovarate s kineskim studentima, komunicirate sa poslovnim kolegama i naručite hranu. Knjiga vam daje neprocenjive kulturne savete, tako da ne samo da izgovarate te nove reči i fraze, već ih podupirete odgovarajućim ponašanjem u pravo vreme.

Osmislila sam ovu knjigu da vam pomogne da uspešno koristite jedan od najtežih jezika na svetu. Kineski bi takođe trebalo da bude jednostavno zabavan za učenje.

O ovoj knjizi

Dobra vest je da možete koristiti *Kineski za neupućene*, 3. izdanje, bilo kada i bilo gde. Nema obaveznih časova, nema ispita, i nema domaćih zadataka koje treba izbegavati. Treba da odete u novi grad na poslovni sastanak? Samo se okrenite ka poglavljima o putovanju ili poslu da saznate kako kupiti avionsku kartu, proći kroz carinu, stići na aerodrom na vreme ili obaviti pregovore. Morate na hitan pregled kod doktora? Okrenite se ka poglavlju o zdravlju i unapred saznajte kako da kažete lekarima tačno šta vam je.

Obratite pažnju na nekoliko konvencija koje vam mogu pomoći da se snađete u sadržaju ove knjige:

- Kineski termini su napisani **podebljano** kako bi se istakli.
- Izgovori i značenja se pojavljuju u zagradama odmah nakon kineskih termina. Srpski prevodi su u *kurzivu.*
- Ova knjiga koristi **pīnyīn 拼音** (pin-jin) (bukvalno: *piši kako govoriš*) latinizovan sistem kineskih reči. Šta to znači? Pa, ako odete u Kinu, videćete kineske znake svuda okolo, ali ako tražite nešto na engleskom, možda ćete se namučiti da ga pronađete. Koji god znakovi da su napisani latiničnim slovima biće napisani u **pīnyīn** sistemu**,** latinizovanom sistemu razvijenom 1950-ih, tako da je ispis u **pīnyīn** sistemu u ovoj knjizi dobra praksa za vas.
- U ovom izdanju *Kineski za neupućene,* kineski znaci su dodati na mnogim mestima i pojavljuju se nakon početne transliteracije iz **pīnyīna**. Kineski znaci su zabavni za pokušaje dešifrovanja. Kinezi su radili na tome hiljadama godina, posebno za složenije znake koji su zahtevali i do 20 zasebnih poteza četkicom za pisanje kako bi stvorili tradicionalne kineske znake.

  Na sreću, mnogi od složenijih kineskih znakova su pojednostavljeni početkom 20. veka kako bi bili lakši za čitanje i pisanje, i oni se danas koriste u kontinentalnoj Kini. (Više o kineskim znacima možete pročitati u Poglavlju 2.) Originalni (ili *tradicionalni*) znaci se i dalje koriste na Tajvanu. U ovoj knjizi, pojednostavljeni znaci se pojavljuju prvi, a zatim u zagradama slede tradicionalni znaci. Znaci koji nikada nisu bili pojednostavljeni nemaju dodatnu oznaku u zagradama.
- Još jedna stvar koju bi trebalo da imate na umu dok počinjete da razumete kineski je da mnogi od srpskih prevoda koje vidite u ovoj knjizi nisu doslovni. Razumevanje suštine onoga što čujete ili vidite je važnije od poznavanja značenja svake pojedinačne reči u bilo kojoj frazi. Na primer, kineska fraza koja znači *tako-tako* bukvalno se prevodi kao *konj konj tigar tigar* iako zapravo ne govorite o životinjama. Kad god dam doslovni prevod, prethodim ga sa „Doslovno."

Sledeći elementi u ovoj knjizi pomažu u učvršćivanju novih termina i fraza koje učite:

- **Razgovor na na kineskom:** Ništa ne može da nadmaši videti i čuti stvarni razgovor da biste naučili kineski, pa povremeno ubacujem dijaloge u knjigu pod naslovom „Razgovor." Oni vam prikazuju kineske reči, izgovore i srpske prevode, i često stavljam kulturne savete u kontekst, što može biti od koristi. Mnogi od ovih dijaloga se pojavljuju u pratećim online audio zapisima tako da možete vežbati rečenice nakon što čujete kako bi trebalo da zvuče. Sa tonalnom prirodom kineskog jezika, ova funkcija je neophodna dok učite kineski.

- **Reči i izrazi koje treba znati:** Ovi okviri se pojavljuju nakon Razgovor dijaloga i ističu korisne dodatne reči izvan dijaloga.
- **Igre i zabava:** Rad sa igrama reči, rešavanje ukrštenih reči ili podsećanje na neke fraze za popunjavanje praznina može biti zabavan način za pregled reči i fraza koje srećete u svakom poglavlju. Ovaj element je odličan način da procenite svoj napredak i istovremeno izazovete svoj mozak. Potražite ove aktivnosti na kraju svakog poglavlja.

Lepota ove knjige je u tome što može biti sve za sve ljude. Ne morate da naučite Poglavlje 5 pre nego što pređete na Poglavlje 6, ako je ono što je obrađeno u Poglavlju 6 ono što vam je zaista potrebno. Svako poglavlje vam pruža različite informacije o kineskom jeziku i ističe različite delove kineske gramatike. Čitajte koliko želite, koliko brzo ili sporo želite. Šta god da vas zanima, na to se fokusirajte. I zapamtite: otkrivate jezik koji istovremeno predstavlja jednu od najstarijih civilizacija na svetu i jednu od najbrže rastućih ekonomija u 21. veku.

(Ne)osnovane pretpostavke

Neke od neosnovanih pretpostavki koje sam napravila o vama dok sam pisala ***Kineski za neupućene,*** 3. izdanje, su da:

- Ne znate ništa kineskog, osim možda nekoliko reči koje ste pokupili iz dobrog kung-fu filma ili reč *tofu,* koju ste pokupili dok ste kupovali namirnice.
- Vaš cilj u životu nije da postanete tumač kineskog jezika u UN; samo želite da pokupite nekoliko korisnih reči, fraza i konstrukcija rečenica kako biste se mogli razumeti u kineskom govornom okruženju.
- Nemate nameru da provodite sate i sate pamteći kineski vokabular i gramatičke obrasce.
- U osnovi želite da se zabavite dok govorite malo kineskog.

Ikone korišćene u ovoj knjizi

Zgodne male ikone povremeno se pojavljuju na levim marginama, pored sporednih tekstova i uz Razgovore na kineskom kroz ovu knjigu. Ovi svetionici osvetljavaju kakvu vrstu informacija gledate i mogu vam pomoći da brzo pronađete određene tipove informacija. Pet ikona korišćenih u ovoj knjizi su sledeće:

SAVET

Sijalica se pojavljuje gde god sam istakla odličnu ideju koja će vam pomoći da učenje kineskog bude lakše.

UPAMTITE

Ova ikona, prikazuje prst sa koncem, služi kao podsetnik na posebno važne informacije koje se tiču kineskog jezika.

PAŽNJA

Ova ikona bi trebalo da deluje kao znak zaustavljanja u vašem umu. Upozorava vas na stvari koje treba izbegavati da biste se zaštitili od neprijatnosti u inostranstvu ili sa novim kineskim prijateljem.

LOKALNI OBIČAJI

Ova ikona vas upućuje na fascinantne informacije o Kini i kineskoj kulturi. Poznavanje kulture ide ruku pod ruku sa poznavanjem stranog jezika, pa ove ikone pomažu da se osvetli put dok započinjete svoje putovanje.

GRAMATIKA

Ova ikona ističe različita pravila gramatike koja mogu biti van uobičajenih normi. Iako se ova knjiga ne fokusira prvenstveno na gramatiku, vaša uspešna upotreba jezika može biti poboljšana obraćanjem pažnje na mala gramatička pravila dok se pojavljuju.

Posle ove knjige

Ova knjiga je puna korisnih informacija, ali možete pronaći još više online! Pogledajte pomoćni list ove knjige, koji sadrži korisna pitanja, uobičajene izraze, fraze koje se koriste u hitnim situacijama, kineski kalendar i kineske brojeve sve u praktičnom prenosivom formatu. Samo idite na `www.dummies.com` i potražite „Chinese For Dummies Cheat Sheet.“

Takođe možete čuti sve Razgovore na kineskom iz knjige kako biste bolje savladali pravilan izgovor. Samo idite na `www.dummies.com/go/chinesefd`.

Kuda dalje

Kineski se često smatra jednim od najtežih jezika na svetu za savladavanje. Ne brinite. Ne pokušavajte da ga savladate. Sve što želite je da budete razumljivi kada progovorite kako ne biste tražili muški toalet kada vam zaista treba ženski toalet. Sve što sada treba da uradite je da nastavite da slušate i ponavljate reči i fraze koje nalazite u ovoj knjizi. Okrenite se ka bilo kom poglavlju koje pobuđuje vašu radoznalost, slušajte prateće online audio zapise kod kuće ili u automobilu, i nastavite da vežbate svoje omiljene kineske fraze kada ste sa porodicom i prijateljima u Kineskoj četvrti ili u lokalnoj prodavnici kineske robe.

1 Početak sa kineskim jezikom

U OVOM DELU. . .

- Saznajte sve o osnovama kineskog jezika.
- Naučite kako da izgovarate kineske glasove i slova kao izvorni govornik.
- Otkrijte kako da razumete kineski pisani sistem.
- Vežbajte povezivanje kineskih reči kako bi imale smisla.
- Naučite kako da brojite na kineskom.
- Pokušajte da govorite kineski kod kuće.
- Komunicirajte na kineskom sa svim kulturnim nijansama.

U OVOM POGLAVLJU

- Istraživanje kineskih dijalekata
- Pogled na pīnyīn (pinjin) sistem
- Osnovni kineski glasovi
- Kineski idiomi, fraze i gestovi

Poglavlje 1
Osnove kineskog: govorni jezik

Vreme je da se upoznate sa osnovama kineskog. Ovo poglavlje vam daje smernice koje će vam pomoći da izgovarate reči na standardnom mandarinskom (zvaničnom jeziku Narodne Republike Kine i Tajvana) kao izvorni govornik i pomaže vam da savladate četiri glasa koji postoje u mandarinskom kineskom. Takođe ćete saznati o vrstama kineskih znakova koji se koriste za pisanje na Tajvanu (tradicionalni) u odnosu na vrstu znakova koji se koriste u Narodnoj Republici Kini (pojednostavljeni). (Da biste dobili brzi uvid u hiljadugodišnji kineski sistem pisanja, pogledajte Poglavlje 2.) Nakon što savladate osnove, pokazaću vam kako da konstruišete osnovne kineske fraze.

Ali pre nego što zaronite, evo malog saveta: ne plašite se svih tih glasova! Najbolja stvar koju možete učiniti kada učite strani jezik je da se ne brinete o pravljenju grešaka čim progovorite. Prvo vežbajte izgovor kineskog sa svojim psom ili mačkom, a zatim pređite nećaka ili nećakinju mlađu od 10 godina. Kada konačno skupite hrabrost da izgovorite nekoliko fraza svom lokalnom kineskom prodavcu, znaćete da ste uspeli. A kada prvi put posetite Kinu, otkrićete koliko su Kinezi neverovatno zahvalni svakome ko čak i približno pokušava da govori njihov jezik. Svi sati koje ste proveli pričajući sa kućnim ljubimcem počinju da se isplaćuju, i bićete obilno nagrađeni. Još uvek imate sumnje? Bićete zapanjeni koliko toga možete reći nakon proučavanja ove knjige.

UPAMTITE

Susret sa kineskom kulturom je podjednako važan kao i istraživanje kineskog jezika. Zapravo, ne možete u potpunosti savladati jezik bez upijanja malo kulture osmozom. Samo napor da govorite kineski je čin pozitivne diplomatije. Ne brinite kako zvučite kada otvorite usta – doprinosite međunarodnom prijateljstvu bez obzira šta izlazi iz njih.

Kineski dijalekti

Uhvatili ste se u koštac sa jezikom koji ima stotine (da, stotine) dijalekata – od kojih svaki međusobno nerazumljiv govornicima drugih. Praktično svaki veći grad, a svakako svaka provincija u Kini, ima svoj regionalni dijalekt koji ljudi uče odrastajući. Od sedam glavnih dijalekata (navedenih u Tabeli 1-1), šangajski, tajvanski i kantonski su oni za koje ste možda ranije čuli.

TABELA 1-1 **Glavni kineski dijalekti**

Dijalekt	Izgovor	Region gde se govori
Pǔtōnghuà/Guóyǔ (Mandarinski) 普通话 (普通話)/ 国语(國語)	Pu-tung-hua/ Guo-ju	Severno od reke Yangzi, ali se uči u školama svuda; zvanični jezik Narodne Republike Kine i govori se širom Tajvana
Wú 吴 (吳)	Vu	Šangaj, jugoistočni Anhui i veliki deo Zhejiang
Xiāng 湘	Sjang	Hunan
Gàn 贛 (贛)	Gan	Jiangxi, južni Anhui i jugoistočni Hubei
Kèjiā (Haka) 客家	Ke-đia	Rasuta područja istočnog i jugozapadnog Guangxija i u severnom Guangdongu (Kanton)
Yuè (Kantonski) 粵 (粵)	Jue	Jugoistočni Guangxi, Guangdong (Kanton) i Hong Kong
Mǐn (Tajvanski) 闽 (閩)	Min	Fujian, južni Zhejiang, severoistočni Guangdong, Hainan i Tajvan

A onda imate mandarinski, dijalekt masa. Mandarinski kineski govori više ljudi na svetu nego bilo koji drugi jezik danas. Otprilike četvrtina čovečanstva ga koristi, s obzirom na ogromnu populaciju Kine. Pa zašto je baš ovaj konkretni dijalekt izabran da postane zvanični dijalekt koji se uči u svim školama širom Kine, bez obzira na to koje dodatne dijalekte ljudi govore kod kuće ili u svojim zajednicama?

LOKALNI OBIČAJI

Sa samo četiri glasa, **Guānhuà** 官话 (官話) (Guan-hua) (*Mandarinski* [Bukvalno: *jezik zvaničnika*, koji su takođe bili poznati kao Mandarini]) služi kao hibridni jezik Kine od 15. veka jer je ovaj dijalekt bio zasnovan na govoru obrazovanih regiona oko Pekinga. Umesto da ga nazivaju **Guānhuà,** kontinentalni Kinezi ga sada zovu **Pǔtōnghuà** 普通话 (普通話) (Pu-tung-hua) (Bukvalno: *zajednički jezik*). Ljudi na Tajvanu, u Hong Kongu i u prekomorskim kineskim zajednicama ga zovu **Guóyǔ** 国语 (國語) (Guo-ju) (Bukvalno: *nacionalni jezik*). Takođe možete čuti da se naziva **Zhōngwén** 中文 (Džung-ven) (*jezik kineskog naroda*) i **Hànyǔ** 汉语 (漢語) (Han-ju) (*jezik naroda Han*), jer su Kinezi često sebe nazivali potomcima dinastije Han (206. p.n.e. – 220. n.e.), jednog od zlatnih doba kineske istorije. Pošto je kineski jezik etničkih Kineza i kineskih manjinskih grupa, preferira se sveobuhvatniji termin **Zhōngwén**.

SAVET

Termin **Pǔtōnghuà** se koristi za označavanje mandarinskog u Narodnoj Republici Kini, a termin **Guóyǔ** je termin koji se koristi za mandarinski na Tajvanu. Možete jednostavno reći **Hànyǔ** bilo gde.

Pīnyīn izgovor: Beijing, ne Peking

Pisati onako kako zvuči... to je doslovno značenje **pīnyīn** (pinjin) 拼音. Decenijama je kineski bio *transliterovan* (pisan/spelovan znacima alfabeta drugih jezika) na brojne načine. Konačno, 1979. godine, Narodna Republika Kina (NRK) je zvanično usvojila **pīnyīn** kao svoj zvanični sistem latinizacije. Nakon usvajanja, američke biblioteke i vladine agencije marljivo su promenile sve svoje prethodne zapise iz drugih sistema latinizacije u **pīnyīn.**

Trebalo bi da imate na umu sledeće činjenice o nekim početnim glasovima u mandarinskom kada ih vidite napisane u relativno novom **pīnyīn** sistemu:

- **J:** Čita se kao **đ** u *đak*. **I** često sledi **j. Jǐ kuài qián?** 几块钱? (幾塊錢)? (Đi kuai ćien?) znači *Koliko novca?*
- **Q:** Čita se kao **ć** u *ćilim*. **Q** se pojavljuje isključivo na početku slogova i nikada u sredini ili na kraju. To znači da vodi slog i može se kombinovati sa različitim samoglasnicima. Često ga prati **i**, pre sledećeg samoglasnika ili suglasnika. **Qīngdǎo** 青岛 (青島) (Ćing-dao) pivo se nekada pisalo **Ch'ing tao** ili **Tsingtao.**
- **Ch:** Čista se kao **č** u *čelo*. Pojavljuje se isključivo na početku sloga.
- **Sh:** Čista se kao **š** u *šuma*. Pojavljuje se isključivo na početku sloga i nikada u sredini ili na kraju. **Sh** može biti praćeno različitim samoglasnicima i suglasnicima. **Sh** je važan glas u mnogim kineskim rečima i razumevanje njegove upotrebe je važno za pravilno izgovaranje i razlikovanje reči u kineskom jeziku.

- **X:** Čita se kao **š** u *šala*, ali i kao **s** u *sitno.* To je slovo koje često prati **i.** Poznati kineski lider, **Dèng Xiǎopíng** 邓小平 (鄧小平) (Deng Sjao-ping), imao je ovo slovo u svom imenu. Hvala na kineskom je **Xiè xiè** (谢谢) (šje šje). Ovo š koje dobijamo od **X** je vrlo meko, za raliku od š koje dobijamo od prethodnog **Sh**.
- **Zh:** Čita se kao **dž** u *džep.* **Zh** prate samoglasnic*.* Uzmimo **Zhōu Ēnlái** 周恩来 (周恩來) (Džou En-lai), velikog državnika Kine 20. veka, na primer. Kada izgovarate njegovo ime, trebalo bi da zvuči kao Džou En-lai.
- **Z:** Čita se kao **dz** izgovoreno kao jedan glas (taj glas nemamo u srpskom jeziku). Vidite ga u imenu prvog lidera NRK, **Máo Zédōng** 毛泽东 (毛澤東) (Mao Dze-dong), koje se nekada pisalo **Mao Tse-tung.** Taj glas postoji u makedonskom jeziku, npr. u reči sид (zid).
- **C:** Izgovara se kao i u srpskom **c**. Na primer u rečima **cài** 菜 (cai) (*hrana*) ili **cèsuǒ** 厕所 (廁所) (ce-suo) (*kupatilo*).

Osnovni kineski glasovi

Ne brinite se da zvučite kao Kinez prvi put kada izgovorite kineski slog – uostalom, ko to može? Ali što duže odlažete upoznavanje sa osnovnim elementima kineskih reči, to vaš strah od ovog jedinstvenog jezika može postati veći. Nakon što počnete da vežbate glasove naglas, možda ćete se pitati da li ćete ikada zvučati kao Brus Li u **gōngfū** 功夫 (gong-fu) (*kung-fu*) filmu ili kao prodavac u lokalnoj kineskoj radnji. Slušanje kineskog koji se govori normalnom brzinom definitivno je zastrašujuće na početku, tako da bi trebalo uživati u malim koracima i uživati u pohvalama konobara koji cene sav vaš trud sledeći put kada posetite kineski restoran.

GRAMATIKA

Glavna stvar koju treba zapamtiti o kineskom jeziku je da je svaka *morfema* (najmanja jedinica značenja u jeziku) predstavljena jednim slogom, koji se sastoji od početnog glasa (inicijal) i završnog glasa (final) zaokruženo u jedan glas. Ovo pravilo važi za svaki pojedinačni slog. Bez bilo koje od ove tri komponente, vaše reči mogu biti nerazumljive prosečnom Kinezu. Na primer, slog **mā** 妈 (媽) sastoji se od početnog **m** i završnog **a** koje se izgovara sa onim što se zove prvi glas. Zajedno, delovi znače *majka.* Ako zamenite prvi glas za treći glas, dobijate **mǎ,** 马 (馬), i izgovorili biste reč *konj*. Zato pazite da ne nazovete mamu konjem dok vežbate inicijale, finale i glasove. Sledeći delovi razbijaju sve tri dela i daju svakom ono što mu pripada.

UPAMTITE

Pre nego što možete da učestvujete u sportovima ili igrama, morate da se upoznate sa svim pravilima. Isto važi i za vežbanje novog jezika. Učinite sve što možete da razumete osnovna pravila izgovora, i vežbajte ponovo i ponovo kako biste se osećali prijatno dok govorite kineski.

Inicijali

U kineskom jeziku, inicijali se uvek sastoje od samoglasnika. Tabela 1-2 prikazuje inicijale koji postoje u kineskom jeziku. (*Napomena:* Možete ih čuti i online tako što ćete otići na `www.dummies.com/go/chinesefd`)

TABELA 1-2 **Kineski inicijali**

Kinesko slovo	Glas	Srpska reč	Kineska reč	Prevod
b	b	**b**as	bā	8 (osam)
p	p	**p**as	pà	uplašen
m	m	**m**iš	mǐ	pirinač
f	f	**f**en	fēi	leteti
d	d	**d**uo	duō	mnogo
t	t	**t**a	tā	ona
n	n	**n**isi	nǐ	ti
l	l	**l**av	lái	doći
g	g	**g**ol	gǒu	pas
k	k	**k**ajak	kāi	otvoreno
h	h	**h**alo	hǎo	dobro
j	đ	**đ**ak	jiā	kuća
q	č	**č**aša	qī	7 (sedam)
x	š (meko š)	**š**ešir	xī	zapad
z	dz	**dz** (nema u srp.)	zǎo	rano
c	c	**c**ar	cài	jelo
s	s	**s**unce	sān	3 (san)
zh	dž	**dž**ep	zhè	ovo
ch	č	**č**aj	chá	čaj
sh	š	**š**ina	shì	biti
r	r	**r**iba	rì	dan
w	v (meko v)	**v**angla	wáng	kralj
y	j	**j**aje	yi	1 (jedan)

UPAMTITE

Inicijali **-n** i **-r** u Tabeli 1-2 mogu se takođe pojaviti kao deo finala, tako da ne budite iznenađeni ako ih vidite u Tabeli 1-3, gde navodim finale.

Finali

Kineski jezik ima mnogo više suglasnika nego samoglasnika. U stvari, jezik ima ukupno samo šest samoglasnika: **a, o, e, i, u,** i ü. Ako izgovarate samoglasnike u nizu, vaša usta počinju veoma široko otvorena, a vaš jezik počinje veoma nisko. Na kraju, kada dođete do ü, vaša usta postaju mnogo zatvorenija, a vaš jezik završava prilično visoko. Takođe možete kombinovati samoglasnike na različite načine da biste formirali složene samoglasnike. Tabela 1-3 prikazuje samoglasnike i neke moguće kombinacije, koje čine sve finale u kineskom jeziku.

TABELA 1-3 Kineski finali

Finali	Glas	Srpski primer	Kineski	Prevod
a	a	**a**utomobil	mā	majka
ai	aj	**aj**kula	ài	ljubav
ao	ao	k**ao**	hǎo	dobro
an	an	**an**sambl	kàn	pogled
ang	ang	t**ang**o	bāng	pomoć
o	o	**o**ko	wǒ	ja
ong	ong	g**ong**	lóng	zmaj
ou	ou	p**ou**čno	dōu	sve
e	e	m**e**d	hē	piti
ei	ei	d**ej**stvo	běi	sever
en	en	c**en**tar	hěn	veoma
eng	eng	l**eng**er	lěng	hladno
er	r	**r**uka	èr	2 (dva)
i	i	**i**gla	yī	1 (jedan)
ia	ja	**ja**buka	xià	dole
iao	jao	m**jao**	xiǎo	malo
ie	je	**je**len	jiě	sestra
iu	ju	**ju**g	niu	krava
ian	jen	**jen**ki	tiān	nebo

Finali	Glas	Srpski primer	Kineski	Prevod
iang	jang	**Jang**ce	yáng	ovca
in	in	**in**sekti	yīn	muzika
ing	ing	fl**ing**	líng	0 (nula)
iong	jong	**jong**	qióng	siromašan
u (w)	u	**u**vo	bù	ne
ua	ua	ig**ua**na	huā	cvet
uo	uo	**uo**čiti	guó (uó)	država
ui	uej	int**ui**cija	suí	pratiti
uai	uaj	**uaj**	kuài	brz
uan	uan	R**uan**da	wán	igra
un	un	**un**uka	wèn	pitati
uang	uang	L**uang**	wáng	kralj
ueng	ueng	**ueng**	wēng	starac
ü	ji	**ji**n	nü	žena
üe	jue	**jue**	yuè	mesec
üan	juan	**juan**	yuán	juan (novac)
ün	jun	**jun**ak	yún	oblak

Četiri glasa

Pređimo na četiri važna glasa. Razmišljajte o glasa na ovaj način: mogu biti vaši najbolji prijatelji kada je reč o tome da vas razumeju na kineskom, i oni su moderan deo ovog drevnog jezika.

Ako kombinujete sve moguće početne glasove kineskog sa svim mogućim permutacijama završnih glasova, dobijate samo oko 400 zvučnih kombinacija – što nije ni blizu dovoljno da izrazite sve ideje u vašoj glavi. Ako dodate četiri osnovna glasa mandarinskog kineskog u ovu mešavinu, broj mogućih permutacija se učetvorostručuje. Tonovi su takođe odličan način za smanjenje broja homofona (reči koje se isto pišu a različito znače) u kineskom. Čak i tako, svaki dati slog sa određenim glasom često može imati više od jednog značenja. Ponekad je jedini način da dešifrujete nameravano značenje da vidite napisanu reč.

Mandarinski kineski ima samo četiri glasa. Najbolji način da zamislite kako svaki od četiri glasa zvuči je da vizualizujete ove kratke opise:

- **Prvi glas:** visok i ravan. Prvi glas treba da bude što je moguće viši u vašem individualnom glasovnom opsegu bez kolebanja. Izgleda ovako iznad slova *a:* **ā**. (Zamislite da kažete „Ta Da-a-a-a!" i dobili ste prvi glas.)
- **Drugi glas:** rastući. Drugi glas zvuči kao da postavljate pitanje. (Pomislite: „Ha?") Ide od srednjeg nivoa vašeg glasa do vrha. Međutim, on ne ukazuje automatski da postavljate pitanje – samo zvuči kao da to činite. Izgleda ovako iznad slova *a:* **á**.
- **Treći glas:** padajući pa rastući. Treći glas počinje na srednjem nivou vašeg glasovnog opsega, zatim duboko pada pre nego što se blago podigne na kraju. Izgleda ovako iznad slova *a:* **ǎ**. (Zamislite nekoga ko je neverovatno iznenađen nečim, govoreći „Šta kaaažeš?")
- **Četvrti glas:** padajući. Četvrti glas zvuči kao da nekome dajete naredbu (za razliku od žalosnije zvučećeg drugog glasa). Pada sa visokog nivoa sa kojeg počinje. Evo kako izgleda iznad slova *a:* **à**. (Ovo više zvuči kao prilično ravnodušno „Ah," kada ste nešto razumeli – kao glas.)

Znam da sve ovo o glasovima (posebno nijanse u sledećim odeljcima) zvuči veoma komplikovano, ali kada savladate glasove, izgovor postaje druga priroda. Samo nastavite da slušate onlajn audio fajlove koji prate ovu knjigu. Ovi koncepti će vam ući u glavu brže nego što očekujete.

Jedan treći glas za drugim

Evo nečeg zanimljivog o glasovima: kada morate da izgovorite jedan treći glas praćen drugim trećim glasom naglas u uzastopnom nizu, prvi zapravo postaje drugi glas. Ako čujete nekoga da kaže **Tā hěn hǎo.** 她很好. (Ta hen hao.) (*Ona je vrlo dobro.*), možda nećete shvatiti da su i **hěn** 很 i **hǎo** 好 pojedinačno slogovi trećeg glasa. Zvuči kao da je **hén** drugi glas, a **hǎo** puni treći glas.

Polu-treći glasovi

Kad god treći glas prati bilo koji od drugih glasova – prvi, drugi, četvrti, ili čak neutralni glas – on postaje polu-treći glas. Izgovarate samo prvu polovinu glasa – padajuću polovinu – pre nego što izgovorite druge slogove sa drugim glasovima. U stvari, polu-treći glas jedva da pada uopšte. Zvuči više kao ravan, nizak glas (neka vrsta suprotnosti visokom, ravnom prvom glasu).

Neutralni glasovi

Postoji peti glas koji ne možete baš ubrojati među četiri osnovna glasa jer je zapravo bez glasa, ili *neutralan.* Nikada ne vidite oznaku glasa iznad petog glasa, i izgovarate ga samo kada ga pričvrstite za gramatičke članove ili drugi znak ponavljajućih slogova, kao što su **bàba** 爸爸 (ba-ba) (*otac*) ili **māma** 妈妈 (媽媽) (ma-ma) (*majka*).

Promene glasa u yī i bù

Baš kada mislite da ste savladali sve moguće glasove i promene glasova u kineskom, imam još jedan aspekt da prijavim: reči **yī** 一 (ji) (*jedan*) i **bù** 不 (bu) (*ne* ili *nije*) su zaista neobične u kineskom, po tome što se njihovi glasovi mogu automatski menjati u zavisnosti od onoga što dolazi posle njih. **Yī** izgovarate samo sa prvim glasom. Međutim, kada ga prati prvi, drugi ili treći glas, **yī** se instant pretvara u četvrti glas, kao u **yì zhāng zhǐ** 一张纸 (一張紙) (ji džang dži) (*list papira*). Ako **yī** prati četvrti glas, međutim, on automatski postaje drugi glas, kao u reči **yíyàng** 一样 (一樣) (ji-jang) (*isto*).

Idiomi i popularni izrazi

Kineski jezik ima hiljade idiomatskih izraza poznatih kao **chéngyǔ** 成语 (成語) (čeng-ju). Većina ovih **chéngyǔ** potiče iz anegdota, basni, bajki ili drevnih književnih dela, a neki izrazi su stari hiljadama godina. Ogromna većina se sastoji od četiri znaka, sažeto izražavajući pouke iza veoma dugih, drevnih priča. Drugi su duži od četiri znaka. U svakom slučaju, Kinezi ove jezgrovite izraze često koriste tokom bilo kog razgovora.

Evo nekoliko **chéngyǔ** koje često čujete u kineskom:

- **àn bù jiù bān** 按部就班 (an bu điju ban) (*korak po korak*)
- **hú shuō bā dào** 胡说八道 (胡說八道) (hu šuo ba dao) (*pričati gluposti* [Doslovno: *pričati besmislice u osam pravaca*])
- **huǒ shàng jiā yóu** 火上加油 (huo šang đija jou) (*doliti ulje na vatru/pogoršati problem*)
- **mò míng qí miào.** 莫名其妙. (mo ming ći mjao.) (Doslovno: *Niko ne može objasniti čudo i misteriju svega toga.*) Ova izreka opisuje sve što je teško shvatiti, uključujući neobično ponašanje.
- **quán xīn quán yì** 全心全意 (ćuen šin ćuen ji) (*svim srcem* [Doslovno: *celo srce, ceo um*])
- **rù xiāng suí sú.** 入乡随俗. (入鄉隨俗.) (žu sjang suej su.) (*Kad si u Rimu, ponašaj se kao Rimljani.*)
- **yì jǔ liǎng dé** 一举两得 (一舉兩得) (ji đu ljang de) (*ubiti dve muve jednim udarcem*)
- **yì mó yí yàng** 一模一样 (一模一樣) (ji mo ji jang) (*potpuno isto*)
- **yǐ shēn zuò zé** 以身作则 (以身作則) (ji šen dzuo dze) (*postaviti dobar primer*)
- **yì zhēn jiàn xiě** 一针见血 (一針見血) (ji džen đijen sjie) (*pogoditi u srž*)

Još jedna činjenica koje brzo postanete svesni kada počnete da govorite sa **chéngyǔ** je da su izrazi ponekad puni referenci na životinje. Evo nekih od njih:

- **chē shuǐ mǎ lóng** 车水马龙 (車水馬龍) (če šuej ma long) (*gust saobraćaj* [Doslovno: *automobili teku kao voda i konji, stvarajući čvrstu liniju koja liči na zmaja*])
- **dǎ cǎo jīng shé** 打草惊蛇 (打草驚蛇) (da cao đing še) (*dati upozorenje* [Doslovno*: udarati travu da bi se uplašila zmija*])
- **duì niú tán qín** 对牛弹琴 (對牛彈琴) (duej nju tan ćin) (*bacati bisere pred svinje* [Doslovno: *svirati muziku kravi*])
- **gǒu zhàng rén shì.** 狗仗人势. (狗仗人勢.) (gou džang žen ši.) (*iskoristiti nečije veze sa moćnim ljudima* [Doslovno: *Pas se pravi važan kada je njegov gazda prisutan.*])
- **guà yáng tóu mài gǒu ròu** 挂羊头卖狗肉 (掛羊頭賣狗肉) (gua jang tou maj gou žou) (*prevariti druge lažnim tvrdnjama* [Doslovno: *izložiti jagnjeću glavu, ali prodavati pseće meso*])
- **huà shé tiān zú** 画蛇添足 (畫蛇添足) (hua še tijen dzu) (*pozlatiti ljiljan/uraditi nešto suvišno* [Doslovno: *naslikati zmiju i dodati joj noge*])
- **hǔ tóu shé wěi** 虎头蛇尾 (虎頭蛇尾) (hu tou še vej) (*početi snažno, ali završiti loše* [Doslovno: *sa glavom tigra, ali repom zmije*])
- **xuán yá lè mǎ** 悬崖勒马 (懸崖勒馬) (sjuen ja le ma) (*zaustaviti se* [Doslovno: *zauzdati konja pre nego što padne preko ivice*])

IGRE i ZABAVA

Poslušajte online audio fajl da vidite možete li imitirati sledeće reči, koje se razlikuju samo po glasovima. (Budite oprezni: svaki dati glas sa istim pratećim glasom može imati nekoliko drugih značenja, koja se mogu razlikovati samo po kontekstu ili viđenjem odgovarajućeg pisanog znaka.) Srećno!

- **mā** 妈 (媽) (*majka*)
- **má** 麻 (*konoplja*)
- **mǎ** 马 (馬) (*konj*)
- **mà** 骂 (罵) (*grditi*)
- **fēi** 飞 (飛) (*leteti*)
- **féi** 肥 (*debeo*)
- **fěi** 匪 (*bandit*)
- **fèi** 肺 (*pluća*)

Povežite glas sa leve strane sa rečju na srpskom sa desne strane koja se izgovara praktično istim glasom.

ā	*A!*
á	*Ta-da!*
ǎ	*Ha?*
à	*Šta reče?*

U OVOM POGLAVLJU

- Upoznavanje sa šest pisama
- Korišćenje kineskih radikala kao ključeva za značenje znaka
- Savladavanje vrste znaka, pisanja i redosleda
- Kako koristiti kineski rečnik

Poglavlje **2**

Pisana reč: provera kineskih znakova

Neću to da krijem ali Kina ima bukvalno stotine govornih dijalekata, ali samo jedan pisani jezik. Tako je: Kada vest dospe u novine, ljudi u Šangaju, Čongćingu i Henanu svi pričaju o njoj sa svojim komšijama na svojim regionalnim dijalektima, ali pokazuju na iste znakove u novinskim naslovima. Pisana reč je ono što je držalo kineski narod ujedinjenim preko 4.000 godina.

Ovo poglavlje vam daje suštinu o tome kako je kinesko **wénzì** 文字 (ven-dzi) (*pisanje*) zapravo počelo, kako se znaci konstruišu i u kom pravcu idu kada ih čitate. Opisujem kako možete identifikovati osnovno značenje znaka gledajući njegov ključni deo (koji se zove radikal) i kako se znaci koje koriste ljudi koji žive na Tajvanu razlikuju od znaka koje koriste ljudi u kontinentalnoj Kini. A pošto kineski nema **zìmǔ** 字母 (dzi-mu) (*azbuku*), pokazaću vam sve načine na koje možete potražiti reči u kineskom rečniku.

UPAMTITE

Kineski ima višestruku distinkciju da je maternji jezik najstarije kontinuirane civilizacije na zemlji, kao i jezik kojim govori najveći broj ljudi. Moglo bi se reći da je jedan od najsloženijih pisanih jezika koji postoje, sa oko 50.000 znakova u sveobuhvatnom kineskom rečniku. Da biste čitali novine sa relativnom lakoćom, međutim, potrebno je da znate samo oko 3.000 do 4.000 znakova.

Proučavanje piktograma, ideograma i šest pisama

Već znate da se kineske reči pišu u lepim, ponekad simboličnim konfiguracijama koje se zovu *znaci*. Ali da li ste znali da znakove možete klasifikovati na razne načine?

Tokom Hàn 汉 (漢) dinastije (206. p.n.e – 220. n.e), leksikograf po imenu Xǔ Shèn 许慎 (許慎) (Sju Šen) identifikovao je šest načina na koje kineski znaci odražavaju značenja i zvukove. Ove oznake su poznate kao **Liù Shū** 六书 (六書) (Lju Šu) (*Šest pisama*). Od šest, četiri su najčešća:

- **Xiàngxíng** 象形 (sjang-sing) (*piktogrami*): Ovi znaci liče na oblik predmeta koje predstavljaju, kao što su **shān** 山 (šan) (*planina*) ili **guī** 龜 (*gvej*) (tradicionalni znak za kornjaču; pojednostavljeni znak za kornjaču – 龟 – zapravo ne liči toliko na kornjaču). Piktogrami pokazuju značenje znaka, a ne zvuk.
- **Biǎoyì ili zhǐshì** 表意 ili 指事 (bjao-ji ili dži-ši) (*ideogrami*): Ovi znaci predstavljaju apstraktnije pojmove. Znaci za **shàng** 上 (šang) (*iznad*) i **xià** 下 (sja) (*ispod*), na primer, svaki imaju horizontalnu liniju koja predstavlja horizont i još jedan potez koji vodi iznad ili ispod horizonta.
- **Huìyì** 会意 (會意) (huej-ji) (*složeni ideogrami*): Ovi znaci su kombinacije jednostavnijih znaka koji zajedno predstavljaju više stvari. Na primer, kombinovanjem znaka za sunce (日) i mesec (月), dobijate znak 明 **míng** (ming), što znači *sjajno*.
- **Xíngshēng** 形声 (形聲) (sing-šeng) (*fonetske složenice*): Ovi znaci su formirani od dva grafička elementa – jednog koji nagoveštava značenje reči (nazvan radikal; pogledajte sledeći odeljak), a drugog koji daje naznaku zvuka. Više od 90 procenata svih kineskih znakova su fonetske složenice.

Primer fonetske složenice je znak **gū** 蛄 (gu). To je kombinacija radikala **chóng** 虫 (čong) (*insekt*) i zvučnog elementa znaka **gǔ** 古 (gu) (*drevni*). Spojite ih zajedno i dobijate znak 蛄, što znači *cvrčak* (insekt). Izgovara se prvim tonom (**gū**) umesto trećim tonom (**gǔ**). Tako da je zvuk reči sličan terminu za drevni, iako taj termin nema nikakve veze sa značenjem reči. Stvarno značenje je povezano sa radikalom koji se odnosi na insekte. Tabela 2-1 sumira šest pisama.

TABELA 2-1 **Šest pisama**

Tip znaka	Kineski znak	Latinizacija i izgovor	Opis
Piktogrami	象形	**xiàngxíng** (sjang-sing)	Pojednostavljeni crteži konkretnih predmeta
Ideogrami	表意 ili 指事	**biǎoyì** ili **zhǐshì** (bjao-ji ili dži-ši)	Grafički prikazi apstraktnih ideja
Složeni ideogrami	会意 (會意)	**huìyì** (huej-ji)	Doslovno *spojeno značenje;* kombinacija dva ili više znaka u novi složeni znak
Fonetske složenice	形声 (形聲)	**xíngshēng** (sing-šeng)	Doslovno *oblik i zvuk;* kombinacija vizuelnog elementa značenja sa fonetskim elementom
Izvedeni kognati	轉注	**zhuǎnzhù** (džuan džu)	Doslovno *recipročno značenje;* znacima je dat novi pisani oblik da bi bolje odražavali promenjeni izgovor tokom vremena
Fonetski pozajmljeni znaci	假借	**jiǎjiè** (đa-đe)	Znaci koji se koriste za predstavljanje homofona koji nisu povezani značenjem sa novom rečju koju predstavljaju

Kineski radikal: nekoliko naznaka o značenju znaka

Kakva radikalna ideja! Zapravo, dvesta četrnaest radikalnih ideja.

GRAMATIKA

Kineski pisani jezik sadrži ukupno 214 *radikala* – delova znaka koji mogu pomoći u identifikovanju njegovog mogućeg značenja. Na primer, ako vidite dve ili tri kratke, kratke, nepovezane (eng. staccato) linije na levoj strani znaka, znate da je reč o nečemu povezanom sa vodom. Evo nekih znakova sa radikalom za vodu koji se pojavljuje na levoj strani:

冰 **bīng** (bing) (*led*)

冲 **chōng** (čong) (*sipati vrelu vodu na nešto/ispirati ili ispirati*)

汗 **hàn** (han) (*znoj*)

河 **hé** (he) (*reka*)

湖 **hú** (hu) (*jezero*)

Još jedan primer: Radikal koji znači *drvo* – 木**mù** (mu) – prvobitno je predstavljao oblik drveta sa granama i korenjem. Evo nekih znakova sa radikalom za drvo (takođe na levoj strani):

板 **bǎn** (ban) (*daska/ploča*)

林 **lín** (lin) (*šuma*)

树 (樹) **shù** (šu) (*drvo*)

Ponekad se radikal nalazi na vrhu znaka, a ne na levoj strani. Radikal koji znači *kiša* – 雨 **yǔ** (ju) – je jedan takav znak. Potražite radikal za kišu na vrhu ovih znakova. (Izgleda malo zgnječeno u poređenju sa stvarnim znakom za kišu.)

雹 **báo** (bao) (*grad*)

雷 **léi** (lej) (*grom*)

露 **lù** (lu) (*rosa*)

Jedan od najkomplikovanijih radikala (broj 214, da budemo precizni) je onaj koji znači *nos:* 鼻 **bí** (bi). Toliko je komplikovano za pisanje da ga samo još jedan znak u celom kineskom jeziku koristi: 鼾 **hān** (han) (*hrkati*).

Praćenje pravila redosleda poteza

Ako želite da proučavate **shūfǎ** 书法 (書法) (šu-fa) (*kaligrafiju*) sa tradicionalnom kineskom **máobǐ** 毛笔 (毛筆) (mao-bi) (*četkicom za pisanje*), ili čak samo da naučite kako da pišete kineske znake običnom hemijskom olovkom, morate znati koji potez ide pre sledećeg. Ova progresija je poznata kao **bǐshùn** 笔顺 (筆順) (bi šun) (*redosled poteza*).

Svi ti komplikovani kineski znaci zapravo su stvoreni sa nekoliko pojedinačnih poteza kineske četkice za pisanje. **Bǐshùn** prati devet (prebrojte ih) pravila, koje izlažem u sledećim odeljcima.

SAVET

Danas ne morate savladati umetnost kineske kaligrafije da biste pisali prelepe znake. Sve što treba da uradite je da pritisnete taster na računaru, i znak se pojavljuje.

Pravilo 1

Prvo pravilo je da znak pišete počevši od najvišeg poteza.

Na primer, među prvim znacima koje učenici obično nauče je broj jedan, koji se piše jednom horizontalnom linijom: 一. Pošto je ovaj znak prilično lak i ima samo jedan potez, piše se sleva nadesno.

Znak za *dva* ima dva poteza: 二. Oba poteza se pišu sleva nadesno; gornji potez se piše prvi, prateći pravilo od vrha ka dnu. Znak za *tri* ima tri poteza (三) i prati isti obrazac povlačenja pera.

U slučaju komplikovanijih znakova (na primer, onih sa radikalima koji se pojavljuju na levoj strani), radikal na levoj strani se piše prvi, a zatim ostatak znaka. Na

primer, da biste napisali znak koji znači *drvo* – 树 (樹) **shù** (šu) – prvo pišete radikal na levoj strani (木) pre dodavanja ostatka znaka desno od radikala. Da biste napisali znak koji znači *grom* – 雷 **léi** (lei) – morate prvo napisati radikal koji se pojavljuje na vrhu (雨) pre pisanja ostatka znaka ispod njega.

Pravila 2 do 9

Ne brinite; preostala pravila zahtevaju mnogo manje objašnjenja od Pravila 1:

- **Pravilo 2:** Pišite horizontalne poteze pre vertikalnih. Na primer, znak koji znači *deset* (十) sastoji se od dva poteza, ali prvi koji pišete je horizontalni: 一. Vertikalni potez nadole se piše nakon toga.
- **Pravilo 3:** Potezi koji moraju da prođu kroz ostatak znaka idu poslednji. Vertikalni potezi koji prolaze kroz mnoge druge poteze pišu se nakon poteza kroz koje prolaze (kao u drugom znaku za grad **Tiānjīn:** 天津 (tian-đin), a horizontalni potezi koji prolaze kroz sve vrste drugih poteza pišu se poslednji (kao u znaku koji znači čamac: 舟 **zhōu** [džou]).
- **Pravilo 4:** Napravite dijagonalne poteze koji idu zdesna nalevo pre pisanja dijagonalnih poteza koji idu sleva nadesno. Znak koji znači *kultura* – 文 **wén** (ven) – pišete sa četiri odvojena poteza: Prvo dolazi tačka na vrhu, zatim horizontalna linija ispod nje, zatim dijagonalni potez koji ide zdesna nalevo, i konačno dijagonalni potez koji ide sleva nadesno.
- **Pravilo 5:** U znacima koji su vertikalno simetrični, napravite centralne komponente pre onih na levoj ili desnoj strani. Zatim napišite deo znaka koji se pojavljuje na levoj strani pre onog koji se pojavljuje na desnoj. Primer takvog znaka je onaj koji znači *preuzeti odgovornost*: 承 **chéng** (čeng).
- **Pravilo 6:** Napišite deo znaka koji je spoljašnji omotač pre unutrašnjeg dela, kao u reči za *sunce*: 日**rì** (ži). Neki znaci sa takvim omotačima nemaju donje delove, kao kod znaka za *mesec:* 月**yuè** (jue).
- **Pravilo 7:** Napravite levi vertikalni potez omotača prvo. Na primer, u reči koja znači *usta* – 口 **kǒu** (kou) – prvo pišete vertikalni potez na levoj strani, zatim horizontalnu liniju na vrhu i vertikalni potez na desnoj strani (ta dva se pišu kao jedan potez) i na kraju horizontalnu liniju na dnu.
- **Pravilo 8:** Donje komponente omotača obično dolaze poslednje, kao kod znaka koji znači *put*: 道 **dào** (dao).
- **Pravilo 9:** Crtice se stavljaju na kraju. Na primer, u znaku koji znači *žad* – 玉 **yù** (ju) – mala crtica koju vidite između donje i srednje horizontalne linije piše se poslednja.

Gore, dole ili sa strane? Dešifrovanje smera znaka

Pošto svaki kineski znak može biti reč sama po sebi ili deo složene reči, možete ih čitati i razumeti u bilo kom redosledu – zdesna nalevo, sleva nadesno ili odozgo nadole. Ako gledate kineski film, često možete videti dva različita titla: jedan na engleskom, koji ide sleva nadesno u jednom redu, i kineske znake, koji mogu ići zdesna nalevo ili sleva nadesno. Možda ćete neko vreme gledati razroko pokušavajući da pratite oboje, ali ubrzo ćete se navići.

Zdesna nalevo i sleva nadesno su dovoljno uobičajeni, ali zašto odozgo nadole, možda se pitate? Zato što je pre izuma papira oko osmog veka pre nove ere, kineski prvobitno pisan na trakama bambusa, što je zahtevalo vertikalni smer pisanja.

LOKALNI OBIČAJI

Možete videti ulogu bambusovih traka u znaku za *knjigu* (ili tom knjige): 册 (冊) **cè** (ce). Pojednostavljeni znak se sastoji od dve bambusove trake povezane komadom kanapa. Tradicionalni znak (u zagradi) izgleda kao da je još više bambusovih traka povezano kanapom. Više o pojednostavljenim i tradicionalnim znacima govorim u sledećem odeljku.

Pogledajte da li možete reći šta sledeća znači, bez obzira na to u kom smeru ovi znaci idu. Prvo ću vam reći šta svaki od četiri znaka znači pojedinačno; zatim ih možete povezati i pokušati da pogodite celu izreku.

- 知 **zhī** (dži) (*znati*)
- 者 **zhě** (dže) (posesivni član, kao *onaj koji*)
- 不 **bù** (bu) (negativni prefiks, kao *ne, nije, ne*)
- 言 **yán** (jan) (klasični kineski za *govor*)

U redu, evo značenja u tri različita smera. Pogledajte da li možete da odgonetnete pre nego je napisano odozgo nadole.

Sleva nadesno: 知者不言, 言者不知

Zdesna nalevo: 知不者言, 言不者知

Odozgo nadole:

知
者
不
言,
言
者
不
知

Odustajete? To znači *Oni koji znaju ne govore, a oni koji govore ne znaju.* Kako vam se čini ta mudrost?

LOKALNI OBIČAJI

Izreka „Oni koji znaju ne govore, a oni koji govore ne znaju“ pripisuje se mudracu **Lǎozǐ** 老子 (Lao-dzi) u šestom veku pre nove ere. Potiče iz **Dàodé Jīng** 道德经 (道德經) (Dao-de đing) (češće se piše **Tao Te Ching**), koji sadrži mnoge inspirativne izreke; delovi **Dàodé Jīng**-a pojavljuju se u mnogim kineskim slikama, pesmama i kaligrafskim delima.

Tradicionalni naspram pojednostavljenih znakova

Bez obzira da li planirate da posetite Tajvan ili da poslujete u Narodnoj Republici Kini, morate znati razliku između **fántǐ zì** 繁体字 (繁體字) (fan-ti dzi) (*tradicionalnih znakova*) i **jiántǐ zì** 简体字 (簡體字) (đan-ti dzi) (*pojednostavljenih znakova*) – posebno ako planirate da razmenjujete vizit karte u nekom trenutku.

Fántǐ zì se nisu mnogo promenili od kada je **kǎishū** 楷书 (楷書) (kai-šu) (*standardno pismo*) prvi put stvoreno oko 200. godine nove ere. Ovi tradicionalni znaci se i dalje koriste na Tajvanu, u Hong Kongu, Makau i mnogim kineskim zajednicama u inostranstvu, gde ponosan, ali naporan proces učenja složenih znakova počinje u vrlo ranom uzrastu, a umetnost veštog rukovanja kineskom četkicom za pisanje je neizostavan deo toga.

Jiántǐ zì se koriste isključivo u Narodnoj Republici Kini, Singapuru i Maleziji. Kada je Narodna Republika Kina osnovana 1949. godine, stopa nepismenosti među opštom populacijom bila je oko 85 procenata – u velikoj meri zato što je učenje pisanja kineskog bilo tako teško i dugotrajno, posebno kada se većina stanovništva sastojala od seljaka koji su morali da rade na zemlji od zore do sumraka.

Nova komunistička vlada odlučila je da pojednostavi proces pisanja smanjivanjem broja poteza u mnogim znacima. Tabela 2-2 prikazuje neke primere pre (tradicionalni znaci) i posle (pojednostavljeni znaci).

SAVET

Pojednostavljivanje kineskog sistema pisanja ima političke prizvuke, pa ako planirate da poslujete na Tajvanu, na primer, pobrinite se da vaše vizit karte i drugi materijali kompanije budu odštampani sa *tradicionalnim* kineskim znacima.

TABELA 2-2 **Tradicionalni i pojednostavljeni kineski znaci**

Tradicionalan znak (broj poteza)	Pojednostavljen znak (broj poteza)	Latinizacija i izgovor	Prevod
見 (7 poteza)	见 (4 poteza)	**jiàn** (đan)	*videti*
車 (6 poteza)	车 (4 poteza)	**chē** (če)	*vozilo*
聲 (17 poteza)	声 (7 poteza)	**shēng** (šeng)	*zvuk*
國 (11 poteza)	国 (8 poteza)	**guó** (guo)	*zemlja*
較 (13 poteza)	较 (10 poteza)	**jiào** (đao)	*relativno*

Korišćenje kineskog rečnika ... bez alfabeta!

Bilo da gledate pojednostavljene ili tradicionalne znake (pogledajte prethodni odeljak), ne nalazite nikakva slova koja ih povezuju kao što vidite u srpskom. Kako onda Kinezi koriste kineski rečnik? Na nekoliko različitih načina:

- **Brojanje poteza u celokupnom znaku.** Budući da se kineski znaci sastoje od nekoliko poteza četkicom, jedan način da potražite znak je brojanjem poteza, a zatim traženjem znaka u delu rečnika u kome su znaci sa tim brojem poteza. Ali da biste to uradili, morate prvo znati koji radikal da proverite.
- **Određivanje radikala.** Svaki radikal se sam sastoji od određenog broja poteza, tako da prvo morate potražiti radikal prema broju poteza koje sadrži. Nakon što locirate taj radikal, počinjete traženje broja preostalih poteza u znaku nakon tog radikala da biste locirali traženi znak.
- **Provera po izgovoru znaka.** Uvek možete proveriti po izgovoru znaka (pod pretpostavkom da već znate kako se izgovara), ali morate proći kroz svaki pojedinačni *homonim* (znake sa istim izgovorom) da biste locirali pravi. Takođe morate pogledati pod različitim izgovorima da vidite koji izgovor dolazi sa prvim, drugim, trećim ili četvrtim glasom koji želite da locirate. A pošto kineski ima toliko homonima, ovaj zadatak nije tako lak kao što može zvučati. (Više o glasovima možete pročitati u Poglavlju 1.)

Kladim se da se sada osećate stvarno olakšano što ste fokusirani samo na govorni kineski, a ne na pisani jezik.

IGRE i ZABAVA

Popunite praznine ispod da biste testirali svoje znanje o kineskom sistemu pisanja. Pogledajte Dodatak C za tačne odgovore.

1. Kineski pisani jezik sadrži _____ radikala.

a) 862 b) 194 c) 214 d) 2140

2. Poreklo kineskog sistema pisanja može se naći na _____.

a) proročkim kostima
b) bronzanim natpisima
c) seckanoj džigerici
d) pirinčanim kolačima

3. Smer kineskog pisanja je _____.

a) s desna na levo
b) s leva na desno
c) odozgo nadole
d) sve gore navedeno

4. Najsloženiji radikal za pisanje (鼻) znači _____.

a) oko b) uho c) nos d) grlo

5. Kineski znaci koji su jednostavni linijski crteži koji predstavljaju objekat su _____.

a) ideografi
b) složeni ideografi
c) piktografi
d) fonetske složenice